

Felháborodjunk? Hiszen a törvénytelenésekre hiába igyekeztünk felhívni az illetékesek figyelmét. Hiszen, ha efféle témában, a hazai örménységet érintő kérdésekben a média bármikor is megkérdezett valakit, az csakis a már említett, s most elszámolni nem tudó országos elnök, Avanesian Alex volt.

Mi, magyarörmények pedig itt vagyunk, meg lehet kérdezni minket. És itt is leszünk, a szülőföldünkön, magyar anyanyelvű és érzelmű állampolgárokként, akiket sért, ha összemosnak bennünket az elkövetőkkel.

Bizony, meg lehetne hallgatni olykor a mi szavunkat is. Még akkor is, ha elmagyarosodtunk.
2002. február 15.

id. Aján Gergely Gergely

Siófoki Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöke

Fancsali János

Budaörsi Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöke

dr. Issekutz Sarolta

Bp. II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkorm. elnöke

Szongoth Gábor

Bp. XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkorm. elnöke

Dávid Csaba

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

A fenti szöveg általunk rövidített változata „Milyen örmények, milyen pénz?” címen megjelent a Népszabadság március 1-i, pénteki számában.

* * *

Egy szaros tehén bepiszkolja az egész csordát!

(erdélyi örmény közmondás, örményül:)

Meg khákhod govmé gilozne éz polor csurdán!

* * *

Vizi E. Szilveszter

Issekutz Béla

(1886-1997)

ISSEKUTZ BÉLA, a modern magyar gyógyszerkutatás megalapítója, egy iskola megteremtője, a XX. századi magyar kísérletes orvostudomány egyik legjelentősebb személyisége. Azt hirdette, hogy a jó kutató „a titkot csikarja ki a természettől”, mint a jó kőműves, téglát téglára halmoz, sokat dolgozik.

Életútja

Erdélyben, Kőhalmon született 1886-ban. 1908-ban végezte el az orvosi egyetemet Kolozsvárott. Harmadéves medikus korában az egyetem Kísérletes Gyógyszerhatástan és Gyógyszerismeret Intézetében, JAKABHÁZY ZSIGMOND professzor mellett gyakornok lett. Az intézeti könyvtár rendezése során az egyébként kíváncsi természetű fiatalember egy, a szintetizált kémiai anyagok gyógyhatásáról szóló német nyelvű könyvre bukkant. Elolvasta és elhatározta, hogy kora divatjától eltérően, amely a „füben-fában orvosság” alapelveire épült, a növényi kivonatú gyógyszerek, teák, főzetek helyett ő a legmodernebb kutatási irányt követi, és a vegyészek által előállított vegyületek terápiás hatásait kezdi el kutatni.

Főnöke, JAKABHÁZY ZSIGMOND Lipszében BÖHM-nél, majd Strasbourgban SCHMIEDEBERG-NÉL és Grazban MOELLERNÉL töltött éveket, elsajátítva a szakterület legnagyobb alakjaitól a gyógyszerkutatás új elgondolásait. ISSEKUTZ BÉLA tőle tanult, sőt szoros rokoni kapcsolatba került mesterével, hiszen leányát, JAKABHÁZY MÁRIÁT vette feleségül.

1913-ban jelent meg *A gyógyszerismeret tankönyve*, melynek szerzői: JAKABHÁZY ZSIGMOND egyetemi tanár és ISSEKUTZ BÉLA egyetemi tanársegéd. Ebben az évben nevezték ki a gyógyszerismeret nyilvános rendes tanárává, és 1914-ben a kísérletes gyógyszer-tan és az újabb gyógyszerek magántaná-

rává. 1914-ben, mint nyilvános rendkívüli tanár oktatta a gyógyszeriant. 1919-ben már rendkívüli egyetemi tanár, amikor Erdély elvesztése után a Károlyi-kormány nevezte ki tanszékvezetővé. A magyar kormány 1920 januárjában először Debrecenbe küldte, majd ősszel került Budapestre, ahol a kolozsvári és pozsonyi menekült egyetemen folytatta működését. Budapesten először a Chinoin gyógyszergyárban kapott kis laboratóriumot, ZECHMEISTER LÁSZLÓVAL és FÖLDI ZOLTÁNNAL kezdett el dolgozni. Orvostanhallgatók részére Budán, a Szegényház utcai iskola épületében, amelyet átalakítottak, kezdte meg gyógyszerantani és kórélettani előadásait. Gyógyszerészeknek gyógyszerismeretet adott elő. Az 1921. évi XXV. törvénycikk Szeged városának egyetemet biztosított, így a kolozsvári egyetem tulajdonképpen Szegedre került. Kolozsvárról a két JANCÓS MIKLÓS, apa és fia, PURJESZ BÉLA, VESZPRÉMI DEZSŐ, JENEY ENDRE, REINBOLD BÉLA, DÁVID LAJOS és ISSEKUTZ BÉLA már Szegeden dolgoztak. 1921. október 10-én megnyitották az egyetemet és 12-én elhangzottak az első előadások. Itt került hozzá az ifjabb JANCÓS MIKLÓS, a kedvenc tanítvány, aki APÁTHY ISTVÁNTÓL tanulta a szövettani festési eljárásokat. Itt bizonyította be, hogy az inzulin a máj szénhidrát-anyagcseréjére fejt ki hatását, ő dolgozta ki a perfúziós izolált máj módszerét. 1925-ben, mint az egyetem dékánja meggyőzte a mindig egyetembarát SOMOGYI SZILVESZTER polgármestert, hogy most már tovább kell fejleszteni az egyetemet: végleges épületek, modern klinikák épüljenek. KLEBELSBERG KUNÓ támogatásával, aki Szeged országgyűlési képviselője is volt, a terv megvalósult. 1927-ben REINBOLD BÉLA, az orvosvegytan professzora, az egyetem rektorának váratlan halála után Issekutz lett a rektor. Erről így ír: *"Igen nagy megértésre találtam Magyar Zoltán miniszteri tanácsosnál, az egyetemi ügyosztály vezetőjénél. Javaslatunkra pályázatot írtak ki a Fogadalmi templom környékének rendezésére és a Dóm tér olyan kialakítására, hogy a tér északi és nyugati oldalát a vegytani, ill. az orvoskari intézetek, a délit pedig a templom foglalja el."* Két év múlva már elkészült az egész Dóm tér, mely gyönyörű keretül szolgál a szegedi ünnepi játékoknak is.

A szegedi egyetemnek két évig dékánja, egy évig rektora volt. Kevesen tudják, hogy fontos szerepet játszott SZENT-GYÖRGYI ALBERT hazahívásában. Erről HAJDUSKA ISTVÁNNAK *A magyar gyógyszerek, magyar kutatók* című könyvében így nyilatkozott:

"Nagyon szerettem teniszezni. A BBTE sportklub pályájára jártam játszani. Egy alkalommal megismerkedtem az egyesület díszelnökével: Demény Károllyal, akinek a lánya Szent-Györgyi Albert felesége volt. Az 1927-28-as tanév alatt villamos szerencsétlenség érte a szegedi egyetem akkori jogászrektorát, s meghalt. Decemberben engem választottak utódává. Két hónap múlva elhunyt az orvoskémiai tanszék vezető professzora. Nyomban megkezdtem az akciót Szent-Györgyi Albert hazahívására. Fölajánlottam a tanszéket. Elfogadta. Csupán azt kérte, még egy esztendeig hadd időzhessen az Amerikai Egyesült Államokban, mert fontos kísérletsorozatát szeretné még befejezni. Természetesen beleegyeztünk. Egy évig magam helyettesítettem. 1931-ben érkezett haza. Magával hozott egy erősen redukált anyagot, amelyet a mellékveséből állított elő. Már Szegeden végzett kísérleteiből megállapította, hogy ez a C-vitaminnal azonos."

Ezután kezdte el kutatni, milyen forrást találhatna a C-vitamin nagybani előállítására. Szerencsés kézzel a zöldpaprikához nyúlt. Néhány nap alatt megállapította, hogy a zöldpaprika könnyen előállítható alakban s nagy mennyiségben tartalmaz C-vitamint, amelyet aszkorbinsavnak nevezett el. Ezt a vegyületet az intézetben 1934-ben már kilószámra állította elő."

1939-ben jött fel Budapestre, ahol az egyetem gyógyszerismeret tanszékének vezetője lett. 1939-1962 között a gyógyszeriant tanszékvezető egyetemi tanára, közben az MTA 1939-ben megválasztotta levelező, majd 1945-ben rendes tagjává. A Pázmány Péter Egyetemen 1942-44 között az orvoskar dékánja. 1945-60 között tudományos rektorhelyettese volt. 1952-ben Kossuth díjjal tüntették ki, megkapta a Semmelweis- és Jancsó- emlékérmét is. A Magyar Népköztársaság Érdemrend V. fokozata, a Munka Érdemrend (1956-62), ennek arany fokozata (1966) és a Magyar Népköztársaság Zászlórendje (1976) jelzik munkájának hivatalos megbecsülését. A Magyar Farmakológiai Társaság elnöke, majd haláláig tiszteletbeli elnöke volt.

Még Szegeden történt, hogy a Richter gyógyszergyár felkérésére a kloroformot és az étert hasonlította össze, megvizsgálta, nem mérgezőbbek-e, mint a külföldiek? Ezzel tulajdonképpen bioekvivalencia vizsgálatot végzett. Az évszázad elején magyar orvosok bizalmatlanok voltak a magyar készítményekkel szemben, a hazai hagyományokhoz híven azon a véleményen voltak, hogy a külföldi a jobb! A betegek is a német meg a svájci készítményekre esküdtek. Egy kedves, de ISSEKUTZ BÉLÁRA jellemző történet, amely a kor, a 20-as, 30-as évek sajátossága is, és amelyet ő mesélt el egy interjúja alkalmából. Egy te-

kintélyes és népszerű orvosprofesszor kijelentette: ő elvből nem használ magyar gyógyszert. A jelenlevő ISSEKUTZ szelíden érdeklődött: „Ugyan mit szólna ahhoz, professzor úr, ha betegek elhatároznák, hogy ők pedig elvi okokból nem kezeltek magukat magyar orvosokkal?”

Részt vett a Chinoin szintetikus úton előállított első új gyógyszerének, a Novatropinnak kifejlesztésében. Ezt a homatropinnak metil-nitráttal, később metil-bromiddal való reagáltatásával állították elő. Az első világháború kezdetén ISSEKUTZ BÉLA kutatásai eredményeképpen azt javasolta, hogy kombinálják a novatropint és a papaverint. Ez a Troparin néven forgalomba hozott első Chinoin-készítmény, amely diadallal tört be Európa piacaira is. Ez a megoldás lett bel- és külföldön egyaránt a prototípusa a simaizomgörcsöt oldó gyógyszerkombinációknak.

Budapesti működése alatt főleg a Chinoin gyár vegyészeivel működött együtt. Az eredeti magyar gyógyszerek előállítása terén az áttörés, a döntő fordulat azonban három év múlva következett be a vizelethajtó Novurit fölfedezésével. A felfedezésben FÖLDI, a Chinoin vegyésze a társa. Zemplén tanítvány FÖLDI ZOLTÁN és kollégája MÁRKUS, a külföldön használatos vizelethajtó Salygran példájából kiindulva, öt új, higanytartalmú szerves vegyületet állított elő. ISSEKUTZ BÉLA végezte a farmakológiai vizsgálatokat. Megállapította, hogy hatásosak, sőt felfedezte, ha az új vegyületet a teofillinnel házasítja, akkor az eredményességét a tízszeresére fokozhatja. Így született meg a Novurit. Ennek a mintájára csakhamar az összes külföldi készítményt, így a Salyrgant is kombinálták teofillinnel. Közben újabb megállapításokra jutott. A kombináció eredménye, hogy a higanyos húgyhajtók helyi izgató hatása megszűnt. A Novurit után következett 1959-ben a ma is használt Hypothiazid felfedezése. Kedvencével, a több nyelvet beszélő munkatársával, VEREBÉLY NADINNAL, a híres sebész lányával dolgoztak együtt. A kísérlethez a Chinoinban szintetizált, negyvenkilenc egymáshoz hasonló vegyületből válogatták ki a legmegfelelőbbet. A fantasztikus nemzetközi versenyre volt jellemző, hogy úgyszólván ugyanazon időben három gyár hozta ki - egy amerikai, egy svájci és a magyar - a hasonló vegyületet.

Az ország első és azóta is egyetlen Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézetét 1952-ben alapították. DOBI ISTVÁN, az Elnöki Tanács akkori elnöke írta alá az alapító okiratot. 1954-ben RUSZNYÁK ISTVÁN, az Akadémia akkori elnöke, intézeti igazgatói, TÖRŐ IMRE professzor, az Akadémia akkori V. (Orvosi) Osztályának titkára osztályvezetői és ISSEKUTZ BÉLA professzor, az V. Orvosi Osztály egykori nagy öregje, szintén osztályvezetői kinevezést kapott.

Nyolcvanegy éves volt, amikor elkezdett dolgozni az 1968-ban megjelent művén, amelynek címe: *id. Jancsó Miklós és ifj. Jancsó Miklós, a két orvostudós*. ISSEKUTZ BÉLA a tanítványai közül ifj. JANCsó MIKLÓST tartotta olyan géniuszának, mint SZENT-GYÖRGYI ALBERT. Többször javasolta JANCsó MIKLÓST Nobel-díjra.

Kevesen tudták, hogy ISSEKUTZ kiváló sakkozó volt, a magyar levelezési sakkválogatott tagja, és nyugdíjasan egyre több időt szentelt kedvenc szellemi sportjának.

Utolsó éveiben SZENT-GYÖRGYI ALBERTHEZ hasonlóan a rákkal kezdett el foglalkozni. Elgondolásait az 1969-ben megjelent könyvben (*The Chemotherapy of Cancer*), az Akadémia Könyvkiadó gondozásában jelentette meg. Nagy nemzetközi keresztes hadjáratot hirdetett, a polcokon lévő fellelhető összes kémiai anyagnak a megvizsgálásával gondolt rálelni a rák gyógyszerére. A könyvének már nem volt semmilyen visszhangja. Ez elkedvetlenítette. Nem vette figyelembe, hogy a világ megint megváltozott. Ahogy a századforduló első évtizedeiben a kémiai indíttatású, tehát a vegyészek által előállított kémiai anyagokhoz kellett biológiai hatást találni, e könyve megírásakor már megváltozott a világ: a felfedezett biológiai hatáshoz kerestek kémiai anyagokat. Ezt a nézetet képviselte utóda, KNOLL JÓZSEF. De ez már egy másik történet.

(*Híres magyar orvosok - Galenus, Budapest, 2000*)

* * *

Március 15:

1848

Sok-sok leírásból, köztük elsősorban Petőfi Sándor naplójából, Jókai Mórtól tudjuk, mi történt ezen a napon. Sorbavették azokat az eseményeket, amelyekben személyesen részt vettek.

Márpedig mindenben részt vettek. Leírták a kora délelőtti jeleneteket a Pilwax Kávéházban, a híres eseményt, hogy miként nyomtatták ki - cenzori engedély nélkül - a Nemzeti dalt és a Tizenkét pontot, a szabad magyar sajtó első két, tavaszt hozó fecskéjét Landerer és Heckenast nyomdájában, a Múzeum-ker-